

Carme ORIOL; Emili SAMPER (eds.)

Això era i no era. Obra folklòrica de Josep M. Pujol

Tarragona: Universitat Rovira i Virgili, 2013.

Aquest esplèndid recull d'escrits sortia publicat el mes de desembre de 2013, quan —amb un toc d'aparent malastrugança— tota ovella començava a desfilar cap al corral. La fatalitat, tanmateix, ens havia colpit l'estiu de l'any anterior, quan l'autor dels textos, el medievalista, tipògraf i estudiós del folklore Josep M. Pujol, va haver de tresscar en solitari cap a les penyes de l'Enllà, mentre els de baix maleïem l'esvaïment del seu mestratge. Però ens equivocàvem. I és que *Això era i no era* va posar llum en un aspecte que fins i tot els admiradors del savi Pujol en bona mesura ignoràvem: la seva producció investigadora en teoria i pràctica del folklore no era pas minsa, i ni de bon tros es limitava a la seva col·laboració a «*Benvingut/da al club de la sida*» i *altres rumors d'actualitat* (2002), ben important per si mateix a l'hora de divulgar les formes de folklore contemporani. Els seus dos deixebles de la Universitat Rovira i Virgili més destacats, Carme Oriol i Emili Samper, de dues generacions diferents i que, doncs, aporten perspectives complementàries en la tasca d'homenatjar-lo, han fet una recerca exhaustiva per tal de treure a la llum articles dispersos fins ara de difícil accés i que constitueixen un veritable pou d'agudes intel·lectual.

Ningú no posa en dubte que els estudis sobre el folklore als Països Catalans tenen un abans i un després de la tasca de Pujol, ja que ell va ser l'eficaç difusor de les propostes foranes —a mig camí dels EUA i Israel, de fet— que van renovar el mètode d'anàlisi i l'objecte d'estudi mateix del folklore. Es tractava de plantejaments d'autors com D. Ben-Amos, A. Dundes o H. Jason, que van contribuir decisivament a convertir el folklore en una disciplina acadèmica alliberada dels usos subsidiaris que en feien, bé els historiadors o teòrics de la literatura, bé els etnòlegs i antropòlegs. Els editors parlen de canvi de paradigma en el món universitari català per la introducció del concepte d'etnopoètica de Jason, que venia a prendre el relleu de la idea prèvia de literatura «tradicional». En aquest sentit, l'article que enceta la compilació de textos, «Literatura tradicional i etnopoètica: Balanç d'un folklorista» va ser tot un revulsiu l'any 1985, quan va ser editat dins el llibre col·lectiu de caràcter fundacional *La cultura popular a debat*. I a partir d'aquí, s'obren de bat a bat les portes a la lectura del recull, que constitueix, de fet, l'edició de tota l'obra d'investigació en l'àmbit del folklore signada i publicada de manera individual per Pujol, encara que s'hi incorporen també un parell de treballs en coautoria, per la seva innegable importància: l'estudi teòric del volum de llegendes urbanes ja esmentat, redactat amb Ignasi Roviró, i la versió en català de la introducció de l'*Index of Catalan Folktales*

(2008), escrita amb Oriol i fruit de l'intens treball de catalogació conjunta de les rondalles catalanes en el marc de l'Arxiu de Folklore de la URV i la base de dades Rondcat, índex que en aquest cas fins i tot va merèixer un reconeixement superlatiu en ser inclòs en la col·lecció d'aquest camp més prestigiosa a nivell internacional: «una excel·lent carta de presentació de la cultura catalana al món», com la defineixen els editors.

El cos dels escrits de Pujol apareix dividit en quatre blocs, tres dels quals ja havien estat proposats pel mateix autor: «Teoria de la comunicació artística interactiva», «Història dels estudis sobre el folklore i la literatura oral popular» i «Narrativa folklòrica». El quart, «Estudis introductoris als índexs tipològics», constitueix una iniciativa dels editors per tal d'incloure, entre altres, la introducció a la seva tesina, un document feliçment rescatat dels arxius que va ser la seva primera contribució a la matèria. Resumir les aportacions de tants estudis, que conformen un volum de 400 planes de format gran, resulta una tasca impossible de dur a terme en aquestes línies, igual com seleccionar-ne aquells de més representatius, ja que en cadascun dels textos sempre treuen el nas idees de subtil fortalesa, perspectives originals i una fina ironia ben propera als qui coneixien l'autor. Val a dir, d'altra banda, que Oriol i Samper presenten la figura i l'obra de Pujol en una sintètica però substanciosa introducció. A més de l'índex onomàstic i una bibliografia completa dels estudis de folklore de Pujol, els editors també han elaborat un profitós índex de tipus i motius dels textos de literatura oral que apareixen al llarg del volum, d'acord amb les pautes de la folklorística internacional, per tal que els seus coneixedors puguin consultar-los més fàcilment.

En definitiva, aquest llibre constitueix una eina imprescindible per a qualsevol persona que vulgui aproximar-se seriosament al món acadèmic de l'etnopoètica nostrada, ja que per la varietat, la riquesa i l'excel·lència li suposarà entrar-hi per la porta gran del coneixement. En realitat, la feina feta pels recercadors que van arribar després deu molt a la perspectiva aportada en el seu moment per Pujol, i en són força els qui han cultivat aquesta terra, aspra i rònega a voltes, per bé que en ocasions també flonja i agraïda: Carme Oriol, Jaume Guiscafrè, Joan Borja, Caterina Valriu, etc. Que la força no defalleixi en la restitució del passat i el present per construir el futur.

Alfons Gregori
Universitat Adam Mickiewicz